

umquam affirmaverit, verbum *procurare* innuere actionem physicam tantum; etenim qui per alium facit per seipsum facere videtur, ut alia in re praetermittamus.

De cetero quamvis aliquis e Commentatoribus (1) mandantem excommunicatione eximat, ceteri autem et praestantissimi illum submitunt (2). Consensus autem doctorum, cum praesertim rationibus etiam intrinsicis fulcitur, certitudinem moralem inducit.

Si autem mandantes excommunicationi subduntur, num ne ea eximi poterunt mandati executores?

Clarissimus Commentator Reatinus hos eximere videtur, dum scribit num. 153. « Non item qui illum (abortum) consulit, vel procuranti opem praestat, ut ecce qui pharmacum parat; imo nec qui iussu aut mandato alterius facit, ut mulier abigat: nam procurantes accipere hoc loco debemus,

» ut in veteri iure, non eos qui pro alio, sed eos qui per se, » sive per alium curant, faciunt, » ut mulier abigat. »

Huic vero sententiae obstant cum Commentator Patavinus, tum clarissimi scriptores de la Nouvelle Revue; ille quidem scribens n. 350. « Reatinus unus arbitratur subiacere censurae non eos qui pro alio, seu alieno nomine agunt, sed solum eos qui nomine proprio abortum procurant. Haec mihi opinio non placet. Mandatarius siquidem dum iussa aliena exequi ac complere parat, nonne directe et de industria quaerit, ut foetus extinguatur, atque eiciatur? Nonne in talem finem apud adhibet media? Ergo vere et proprie ipse procurat abortum. Illud unicum discrimen interest, quod iubens abortum procurat per alium, et mandatarius procurat per se, quamvis non

(1) Ex. gr. Daris *Tractus de Censuris* n. 241. quaerit: Quid autem de eis dicendum qui mandaverunt, abortum, sed nullam actionem adhibuerunt, nullum medium ministraverunt? Et respondet: Non videntur numerari inter procurantes abortum, quamvis isti graviter peccent.

(2) Praecipuos neminabimus. Avanzini qui verbo *procurantes* eam concedit extensionem quam habet in Constitutione Xisti V. dicens « Quinam autem sub nomine *procurantes* abortum veniant, colligi potest ex Constitutione Xisti V. » D'Annibali « Excommunicationem incurrunt, ut antea, et qui iubet et qui mandat abortum fieri » Scriptores Ephemeridis *La nouvelle Revue Théologique* Tom. XI. pag. 324, § 22. « Ce point nous paraît hors de contestation » Commentator Patavinus in hunc locum: « Veri nominis procurator est tum qui agit per se, tum qui aliorum ministerio utitur; quamobrem qui iubet vel imperat abortum, nullo titulo excusandus est e censura contrahenda. » De Vareno *Theolog. moral.* Tom. 2. pag. 494. « Coercetur sub hac excommunicatione..... sive operetur per se sive per alium, v. gr. iubendo vel mandando abortum fieri, quia cum verbum *procurantes* a Constitutione nostra sit relatum ut est in Constit. » Xisti V debet hic intelligi sicut in illa. »

» pro se. Hoc tamen minime im-pedit, quominus qui in nomine alieno agit, inter procurantes vere ac proprie sit recensendus. »

Alii vero *Tom. XI. pag. 325. n. XXV.* ita contra Reatini Commentatoris sententiam ratiocinantur: « Hi, mandatarii, realiter procurant abortum; ponunt enim actum abortum producentem. Verba Constitutionis Xisti V simpliciter exigunt ut causetur abortus: *foetus eiectionem procuraverint.* At hi qui matri potionem porrigunt quae foetum interficit, medici qui eum in utero matris concidunt, ut extrahant, nonne sunt abortus auctores, nonne illum procurant stricto sensu, quamvis de alterius agant mandato? Nulla igitur adest ratio eos ab excommunicatione eximendi. »

Rationes igitur, quibus Reatini sententia excluditur ad has reducuntur. 1. quia in veteri iure excommunicatione percellebantur omnes qui essent abortus causa, seu abortum inducerent; 2. quia mandatarii ponunt actionem directam abortus, suntque eius causa.

Expendamus eiusmodi rationes. Et 1. negandum non est, Xistum V eos primum excommunicasse, qui de cetero per se aut interpositas personas abortus, seu foetus immaturi . . . eiectionem procuraverint. Haec autem verba referenda omnino esse ad immediate agentes, et mandantes negari

non potest. Cum autem lex poenalis extendi non possit ad alios casus et personas non expressas, non licet ad mandatarios Xisti verba applicare. 2. Tum Commentator Patavinus num. 338, tum scriptores de la Nouvelle Revue *Tom. XI. pag. 315. n. 10.* affirmant, in Piana Constitutione verba *procurantes abortum* eam extensionem habere, quam habent in §. 1. Xistinae Constitutionis, cuius verba recitant; at eo in loco per *abortum* procurantes indigitari *immediate agentes nomine proprio, vel mandantes*, sensus grammaticalis evidentissime suadet; nescimus enim an alias personas possint demonstrare verba *qui per se aut per interpositas personas . . . abortus eiectionem procuraverint.* Hinc sequitur quod cum personae interpositae in §. cit. poenis subactae non fuerint, neque per Pianam constitutionem poenis subigendae erunt. Dicitur ne fortasse erunt, Pianam legem generice loqui, et neminem excipere, consequenter *verba procurantes abortum* ad quaslibet personas extendi debere, quae procurarent abortum? At si hoc dicant, falsum erit, citata verba tantos in Piana Constitutione complecti quantos in Xistina, atque in Piana latiore significationem habere; quod tamen citati scriptores negant. Certum est autem ex grammaticali sensu verba citata ideo generalia esse, et complecti personas quaslibet quia neminem ex iis excipiunt *qui per se*

vel per interpositas personas foetus eiectionem procuraverint.

3. Xisti V verba foetus eiectionem procuraverint, non sunt absolute considerata, sed relative ad antecedentia, scilicet ad eos, ad quos illa Xistus V applicat: at manifestum est illa applicare, et dicere de illis qui per se aut per interpositas personas . . . abortus eiectionem procuraverint. Hi autem non sunt mandatarii.

4. Textu allegato Xistus V praeter eos qui per se aut per interpositas personas abortum procurant, homicidii veri damnat mulieres praegnantes, ac etiam praegnantes ipsas mulieres quae scienter praemissa fuerint, aliosque omnes praetermittit: cum igitur legislator personarum classem poenis subiiciendam recensuerit, non licet eius verba ad alios extendere, quae sub recensitis classibus non comprehenduntur.

5. Neque quis dicat, postea Xistum V omnes recensere qui quomodocumque ad abortum procurandum concurrerint. Id enim verum esse dicimus, at nullimode Reatini sententiam inde impugnari posse. Etenim §. 5. Xistus veris homicidis accenset etiam eos qui sterilitatis potiones ac venena mulieribus propinaverint, et quominus foetum concipiant, impedimentum praestiterint. At hi neque numerari possunt inter procurantes abortum, cum e contra sterilitatem procurent, neque illos inter qui §. 4.

recensentur. Qua de causa Pius Papa IX de his loqui non potuit. At §. 7 Xistus excommunicatione ferit omnes et singulos cuiuscumque status, gradus, ordinis et conditionis existentes . . . qui vel quae, vel uti principales, vel uti sociae consciaeve ad tale facinus committendum, opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cuiuscumque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam etc. Quo loco nedum principales agentes, sed etiam complices et fautores quoslibet Xistus V excommunicationi subdit.

Quid ergo dicemus? Hos ne quoque Pius Papa IX comprehendit verbis procurantes abortum? Ergo falsum est quod affirmant contrariae sententiae patroni, fautores scilicet, consulentes etc. excludi ab Piana excommunicatione; sub ea enim nedum complices sed etiam criminis conscii comprehenderentur. Si autem Pius Papa IX hos omnes quos recenset in cit. loc. Xistus, inter procurantes non comprehendit, edicant adversarii Reatinae sententiae quosnam comprehenderit, quosnam excluderit. At ipsi affirmant, Pium IX comprehendisse eos tantum quos Xistus recenset §. 4; illi autem sunt qui per se, sive per interpositas personas abortum procurant, atque ipsae mulieres praegnantes; quo igitur ratiocinio Reatini sententiam evertere possunt? quo iure falsam proclamant? Potius enim illam confirmant.

6. Manifestum est autem ex Con-

stitutione Gregorii XIV nihil contra Reatini sententiam extundi posse, cum poenas tantummodo limitet, nihil autem novi de personis poenis subiigendis decernat.

At secundo loco, affirmant adversarii, mandatarios esse procurantibus abortum accensendos, ideoque excommunicatos et in Pii IX constitutione habendos, quia ponunt actionem directam abortus, suntque eius causa. Optime. Sed eiusmodi difficultas extra quaestionem vagatur, neque ab adversariis afferri potest aut debet. Quaestio enim in eo versatur; quinam scilicet sint, quos inter procurantes abortum Pius Papa IX concludit. Cum autem ipsi affirmant illos esse quos Xistus recenset §. 4 suae constitutionis, ii autem evidentissime sint principales agentes et mandantes, hoc ipso affirmant necesse est, vel ad illos tantum Piana verba esse applicanda, consequenter mandatarios excludendos; aut si negaverint, retractent alia oportet quae scripserunt ut complices quosdam abortus ab excommunicatione excludant, extendant scilicet etiam ad hos Piana Constitutionis verba. Paucis: vel *Procurantes abortum*, de quibus Pius IX, sunt ii tantum, quos Xistus V recenset §. 4. suae Constitutionis, quod de cetero Reatinae sententiae adversarii concedunt; et ad alios Piana verba extendenda non sunt: vel sunt etiam alii; et hoc in casu 1. Piana Caput relationem non habet ad §. 4 Con-

stitutionis Xistinae tantum. 2. Adversarii retractare ea debent quae de eiusmodi relatione concesserunt. 3. Edicere et evidenti argumento probare quatenus personae sub nomine *procurantes abortum* in Piana Capite comprehenduntur. Nisi haec antea perficiant, stabit Reatini Commentatoris sententia.

7. Tandem ex iis quae exposuimus negari non posse arbitratur, Reatini sententiam gravibus niti argumentis, quae veram et proprie dictam probabilitatem constituent, eiusmodi insuper esse naturae ut dubium de legis existentia in re inducant, non esse hinc de excommunicatione damnandos mandatarios saltem usque dum per authenticam declarationem contrarium non constet.

Non minoribus autem difficultatibus implicata illa quaestio reperitur, qua doctores quaerunt: utrum inter procurantes abortum mulier praegnant sit recensenda, ideoque excommunicationi Piana subiicienda. Atque tum in veteri tum in novo iure Doctores discordias agunt.

In veteri quidem iure Bonacina *De excomm. in part. Quaest. II. Punct. IX n. 13.*, cui et alii subscripserant, affirmabat mulieres praegnant quae abortum procurassent excommunicationi subiectas fuisse, quia textus loquitur non solum de cooperantibus, verum etiam, de iis quae vel ut principales, vel ut sociae, consciaeve ad tale cri-

men committendum opem, consilium, favorem etc. contulerint; legem autem manifestam esse: ac etiam praegnantem ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint. Non esse autem excipiendum quod in hac §. 1 Xistus abortum procurantibus poenas tantum homicidii imponat, non autem excommunicationem; hanc enim imponit §. 7 qua omnes complectitur *qui vel quae, vel uti principales, vel uti sociae*, abortum procurant.

Addendum, mulieres praegnantem plerumque abortum causam principalem esse, cum si ipsae nollent, ille procurari nullo modo posset, nisi ignorantia supposita. Quo ergo iure ab Xisti excommunicatione eximentur, cum ipse censura principales plectat?

At alii, quos inter Cardinalis de Lugo et S. Alphonsus de Liguorio, allatas rationes posthabentes, praegnantem mulieres ab excommunicatione eximebant; primo quidem quia Xistus V dum §. 1, et 5 de muliere praegnanter loquitur, non excommunicationi, sed poenis tantummodo temporalibus eam submittit; dum vero §. 7 procurantes abortum excommunicationi subdit, ita loquitur ut praegnantem mulieres comprehendere non videantur; excommunicat enim omnes, *qui vel quae uti principales vel uti sociae consciaevae ad tale facinus committendum opem, consilium, favorem, potionem, vel alia cuiuscumque generis medicamenta scienter dederint.*

Excommunicantur igitur qui abortui committendo vel ut principales, vel ut cooperatores *dant opem*; atqui hos inter mulier praegnantem reponi non potest, cum non sit ipsa quae dat sibi opem, consilium, medicamenta etc. Sed neque inter illas, cum ut ex textu patet. Xistus de tertiis personis loquitur qui in abortus crimine committendo principalem dent operam. §. igitur 7 Xistinae Constitutionis mulieres praegnantem comprehendere sub excommunicatione non videntur. Qua insuper de causa dum §. 1 et 5 Xistus mulieres praegnantem recenset, §. 7, qua eas omnino recensere debuisset, ut certe excommunicatione haberi possent, praetermittit, dum complices ceteros diserte exprimit?

Utique dicturi erunt, Xistum ea in paragrapho vel omnes comprehendisse, quos superius recensuerat, vel matrem inter principales annumerare voluisse: verum praeterquam quod in lege odiosa versemur, in qua solemne est effatum dum de poenis imponendis agitur: *Legislator quod voluit expressit, quod non expressit noluisse censendus est*; quod primo loco affirmant adversarii probatione indiget; nos e contra non intelligimus qua de causa Xistus superioribus paragraphis mulieres praegnantem expresserit, paragrapho autem 7, nedum eas non expresserit, sed talibus sit usus verbis, quibus illae excludantur; etenim inter cooperantes num-

quam numerari poterunt, cum de his prorsus dicat Legislator *qui vel quae opem, consilium, favorem etc.* scienter dederint; at mulieres praegnantem in casu *opem acciperent, non darent, medicamenta sumerent, non porrigerent.* Sed neque inter principales, cum hi sint personae a praegnantibus mulieribus diversae ut ex textu patere paulo superius animadvertimus. Caeteris demum praetermissis, non negabunt adversarii dubiam admodum rem esse, an Xistus inter principales mulieres praegnantem recensere voluerit, atque recensuerit; at ex lege dubia neque obligationem oriri neque poenam incurri ipsi optime noverrunt.

Exinde vero ruit et alterum argumentum, quo statuebatur mulieres praegnantem uti causas principales abortus esse habendas, ideoque et in veteri iure excommunicationi subigendas; primum enim lex poenalis non potest extendi de casu in casum neque ob identitatem rationis; deinde, non principales quilibet, sed illi prorsus qui uti principales in lege recensentur sunt poenis obnoxii; at potest ne dici Xistus inter principales abortus auctores mulieres praegnantem annumerasse? nisi grammaticalem verborum sensum pervertere velimus, id affirmari non potest. Ergo quamvis mater, seu mulier praegnantem sit causa principalis abortus, cum inter principales, de quibus Xistus loquitur, comprehendere non possit,

numquam excommunicationi erit subiicienda.

Dubium est iuridice an comprehendatur? *Lex dubia non obligat*: dubium est de facto? *In dubio favendum est reo.* In antiquo igitur iure mulier praegnantem abortum utcumque procurans non poterat excommunicationi subiici, eo quod, ut parum dicamus, opinio graviter probabilis ab excommunicatione eam eximebat.

Quid autem in novo iure? quid post Pianam Constitutionem? Commentatores non pauci, quos inter noster Avanzini, excommunicationi mulierem praegnantem submitunt, si abortum procuret. Hisce sed veronituntur argumentis:

1. Quia lex generalis est, et cum non distinguat, nec nos distinguere debemus.

2. Quia aperta legislatoris voluntas est, abortum impedire; quo igitur pacto supponi potest voluisse matres ab excommunicatione eximere, quae plerumque aut sunt, aut certe esse possunt abortus causae principales?

3. Quia cum in Piano capite non comprehendantur faventes, consulentes, si ipsae mulieres praegnantem excludantur, lex impune violari poterit. Possent enim principales suadere mulieri ut specialibus mediis abortum procuret, atque ita omnes excommunicationem effugerent, et legem inutilem redderent.

4. Praetermittimus argumentum

quod desumunt ex veteri iure, in quo certum esse propugnant mulieres praegnantibus fuisse excommunicationi obnoxias. Ex iis enim quae superius disseruimus cognoscitur quanti valeat.

Verum eiusmodi argumenta alios Commentatores non commovere, et contrariam sententiam, qua statuitur, mulierem praegnantem sub Piana excommunicatione non comprehendere propugnarunt: Hi vero sunt Cretoni adnotat. ad *Gury Tom. II. pag. 618*, Ballerini ad *Gury Tom. II. pag. 1004*, Vecchiotti *Institutiones Canonicae Tom. II, pag. 363*, Del Vecchio in *Theol. Mor., Scavini Tom. I. pag. 719*, scriptores Ephemeridum vulgo *Nouvelle Revue Theologique Tom. XI, pag. 320*, Ninzatti *Theologia moralis Tom. I. n. 401*, aliique. Horum autem sententiam veriore esse censemus, et in praxi omnino tenendam, saltem usque dum aliqua authentica declaratio non prodierit. Et primo; adversae sententiae patroni propugnant, verba *procurantes abortum*, quae habentur in Piano Capite, eandem significationem habere ac verba *qui foetus eiectionem . . . procuraverint Xistinae Constitutionis §. 1.* Atqui certum est in verbis Xistinae Constitutionis non comprehendere mulieres praegnantibus, tum ob sensum grammaticalem, tum quia has inferius diserte Xistus recenset verbis « ac

etiam praegnantibus ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint. » Ergo adversarii vel negent oportet quod concedunt, vel sin minus evidens est, mulieres praegnantibus inter procurantes abortum non comprehendere, consequenter neque post Pianam Constitutionem censura ferri.

2. Ex iis quae superius disputavimus, dubium erat, ut modestiores simus, tum ob rationes intrinsecas, tum ob Doctorum auctoritatem, an in veteri iure mulieres praegnantibus excommunicatione plecterentur. At certum undequaque est, Pium Papam IX Constitutione sua censuras limitasse; non possumus hinc, praevio et expresso eiusmodi Pontificis fine, mulieres praegnantibus excommunicatas habere.

3. Eo vel magis quod ob naturam legis poenalis odia sint restringenda.

4. Quamvis autem nonnulli Commentatores matres excommunicationi submittant, alii autem neque pauci, neque inferioris auctoritatis eas subducunt. Habemus hinc probabilitatem extrinsecam ob Doctorum pluralitatem, habemus illinc probabilitatem intrinsecam ob allatas rationes, habemus demum certitudinem ob ea quae adversarii concedunt; ergo non videmus quamnam de causa mulieres praegnantibus Piani capitis debeant excommunicationi submitti (1).

(1) Clarissimus atque doctissimus Commentator Reatinus in edit. anni 1873, n. 19 scripserat: Procurantem accipimus, excepta matre (quam adhuc excusari

Neque adversariorum argumenta tanti valent quanti primo intuitu videntur. Primum enim, quod lex generalis sit et nihil distinguat, non debent adversarii proferre, qui verbum *procurantes* Piani Capitis coarctant ad sensum verbi *procuraverint* Xistinae constitutionis; cum autem in hoc mulieres praegnantibus non comprehendantur; ergo neque in illo: distinctionem igitur ipsi adversarii admittunt et propugnant. De cetero utique cum lex non distinguit, distinguendum non est; at distingui debet si lex ipsa distinctionem innuat, suadeatque.

Solida hinc nullo modo videtur ratiocinatio Commentatoris Patavini qui ad inducendam in praegnantem mulierem excommunicationem analogiam instituit in verbum *procurare*, atque scribit: « Potest aliquis abortum procurare *in se et in alio*; » nempe mater ipsa foetum ex sese ante tempus abigere potest; alii vero efficere possunt, ut mater conceptum foetum eiciat. Utraque ratio criminis perpetrandi vere ac proprie procuracionem abortus importat; utraque proinde statuta excommunicatione plectenda est; nemini enim fas est distinguere, ubi lex non distinguit,

» neque distinctioni ullum locum » relinquit. » Solida, inquam eiusmodi ratiocinatio non videtur, et insuper difformis a principiis ab eod. auctore positae reperitur. Etenim cum ipse statuerit procurantes in Piano Capite eosdem esse ac illos, de quibus Xistus V loquitur §. 1. suae Constitutionis, ad eundem sensum debuerat coarctare pianum verbum; porro, ut diximus, in verbo *procuraverint* Xistinae Constitutionis, non includuntur mulieres praegnantibus; non poterat igitur Patavinus Commentator verbum *procurantes* Piani Capitis distinguere et applicare etiam ad illas. Eiusmodi insuper distinctio indoli legis odiosae adversatur quae stricto sensu est interpretanda; eo vel magis et quod in antiquo iure disceptaretur, an mulieres praegnantibus inter procurantes abortum essent annumerandae, et negantium opinio esset probabilior, et Pius Papa IX cum quaestionem nosset, ne verbum quidem addidit, ut etiam praegnantibus mulieres sub lata a se lege comprehendere intelligerentur.

Secundum argumentum petitum ab manifesta Legislatoris voluntate impediendi abortum adversarii praetermittere pariter deberent. Si enim

puto ob metum infamiae, vel alterius gravis mali). At in *edit. an. 1880.* « Quae- » stio elegans est, scribit, an mater huic excommunicationi eximatur ut antea. » Multi affirmant; alii negant, quia lex non distinguit, et recte: nempe excepta » gravioris timoris causa. » Cum tantus vir n. 153 scripserit *procurantes vero heic accipere convenit prout illic, id est § 1 Xistinae Constitutionis*, non intelligimus qua ratione ductus a prima sententia recesserit; praesertim quod affirmet in veteri iure matrem huic excommunicationi exemptam fuisse.

haec Legislatoris voluntas fuit, 1. quomodo affirmare possunt verbum procurantes in Piano Capite eundem sensum habere ac in §. 1 Xistinae Constitutionis? quandoquidem in hac innuit tantum principales agentes et mandantes; *qui per se aut interpositas personas . . . foetus eiectionem procuraverint*. At hoc supposito, voluntas absoluta Legislatoris impediendi abortum, ad hos tantum restringi debet. 2. Et quidem iure meritoque; cum enim de voluntate Legislatoris complectendi etiam mulieres praegnantibus sub relatis verbis aperte non constet, si etiam ad has illa extendamus, peccamus in iuridica effata: *odia sunt restringenda: in poenalibus quod minimum sequendum: in poenalibus benignior fit interpretatio*. 3. Si eiusmodi voluntatem Legislatoris absolute, etsine ulla limitatione admittamus, nonne nimis probaret? comprehendisse scilicet sub lege quoslibet, qui quomodolibet, favorem, consilium, opem praestando, ad abortum conferrent. Aliquando enim plus mali infert pessimus consiliarius, quam alius quilibet. Unde vero, supposita eiusmodi absoluta et illimitata legislatoris voluntate abortus impediendi, dignoscunt adversarii hos sub Piano Capite non comprehendendi? Quandoquidem etiam ipsi consilio, favore, et certe ope abortum procurant. Utique dicturi erunt, a legislatore intellectos inter *procurantes* illos tantummodo fuisse qui curam et operam dant sive per

se, sive per alium ut abortus fiat. Ergo non ex voluntate legislatoris, sed ex sensu verborum, quibus concepta lex est, quaestio est dirimenda; ergo cum sub verbo *Procurantes* Piani Capitis mulieres praegnantibus comprehendi non possint, eo quod eandem extensionem habeat ac verbum *procuraverint* Xistinae Constitutionis, ut adversarii ultro concedunt, in quo mulieres praegnantibus nullo modo comprehenduntur; ex ipsa adversariorum concessione inferimus, mulieres praegnantibus non esse sub Piano Capite comprehendendas, quamvis legislatoris voluntas fuerit abortus impedire.

Neque rationes desunt, quare legislator potuerit et fortasse debuerit eas excommunicatione eximere. Mulieres enim numquam abortum procurant nisi timoris alicuius gravis causa; at timor gravis ab excommunicatione excusat: quoad has igitur Legislator inutilem excommunicationem tulisset. Legislatores autem non supponuntur inutilia decreta sancire et promulgare.

Tertia ratio solidior non apparet, cum innitatur maiori latae legis extensioni, seu comprehensioni illorum qui poenis affici deberent. In primis debent in poenalibus illi tantummodo comprehendendi qui sub verbis latae legis comprehendendi intelliguntur; neque ex quo minor sit legis in dato casu extensio, potest quis illam ad alios extendere. Etenim legis poenalis finis non

absolute spectandus est, sed relative ad verba quibus lex exprimitur; sin minus leges poenales essent, contra notissima iuris effata, extendendae de casu in casum ob rationis similitudinem, vel paritatem. Deinde, quamvis latis poenis in casu excludantur tum matres, tum mandatarii, tum complices secundarii, non sequitur legem inutilem evadere: Etenim mandantes et principales agentes semper comprehenderentur. Utique hi possent suadere mulieri ut pharmaca sumat, vel ut alia media opportuna adhibeat ad foetum abigendum: verum quid inde? Et prudens ille est qui modum novit transgrediendae legis, quin eius poenas incurrat; et lex semper aliquo pacto servatur, cum transgressores illam aperte transgredi timeant; in casu ex. gr. neque mandent abortum, neque illum directe procurent; quod facturi fuissent, si lata lege deterriti non fuissent. Hinc etiam melius abortivorum saluti consultum reperimus, etenim cum matres ita oblivisci non possint infantem suum, ut non misereantur filio uteri sui, eorum salutem vel temporalem, si possibile est, sine proprio dedecore vel saltem spirituales curabunt. Homines e contra tanta misericordia non ducuntur. Inutilis ulterius lex non redderetur relate ad omnes alios quos certe afficeret. Nostris enim temporibus, medicorum et obstetricum praesertim opera abortus procurantur; qui cum directe agant et

liberrime, lata excommunicatione certe afficiuntur, sicut et omnes alii qui eadem in iisdem conditionibus perficerent. Lex hinc inutilis non redditur, quamvis matres excommunicatione excludantur. Demum, quod iam adnotavimus, non licet poenalem legem extendere, quod hic casus vel ille sub ea non comprehendatur.

Exinde iure inferre censemus, non posse mulierem praegnantem excommunicationi subiici, nisi saltem declaratio aliqua legislatoris accedat. Rationes enim quae eam excommunicatione eximunt validissimae sunt, quaeque contrariorum argumenta, saltem ut nobis videtur, elidunt.

III. Expendamus post haec conditiones necessarias ad eiusmodi excommunicationem incurrendam.

Atque unica quidem est, scilicet ut abortus reapse secutus fuerit: *effectu sequuto*. Qua de causa excommunicatione damnandus non est qui quamvis medicamenta, potiones, aliaque efficacissima remedia ad abortum inducendum adhibuerit, tamen abortus secutus non est; deest enim conditio a legislatore posita ad incurrendam excommunicationem.

Quoniam autem abortus procedere debet ex causis, quae positae sunt ad illum inducendum; procurare enim, ut diximus, est aliquid ex industria quaerere aut velle; sequitur hinc, quod si abortus ex aliis causis sequatur, excommu-